

Rektor

Vilunda Gymnasium
194 80 Upplands Väsby

2010-06-17

1 (8)

Dnr:40-2009:1887

Huvudman

Upplands Väsby kommun
194 80 Upplands Väsby

Kvalitetsgranskning – Svenska i gymnasieskolan på Barn- och fritidsprogrammet vid Vilunda gymnasium i Upplands Väsby kommun.

Sammanfattande bedömning:

- Skolinspektionen bedömer att undervisningen i svenska vid Barn- och fritidsprogrammet på Vilunda gymnasium anpassas väl efter elevgruppens studieinriktning. På skolan finns ett fungerande samarbete mellan svensklärarna och karaktärsämneslärarna, som utgår från elevgruppen och undervisningen i de olika ämnena och som leder till att eleverna känner att svenskämnet och barn- och fritidsämnena hänger ihop.
- Skolinspektionen bedömer att skolan och svensklärarna till stor del ger eleverna inflytande över undervisningens planering och genomförande samt att de tillsammans utgår från och diskuterar program mål, kursplaner och betygskriterier. De flesta eleverna bedöms vara nöjda med hur undervisningen anpassas efter elevernas behov och önskemål, dock behöver skolan säkerställa att alla elever får det stöd de behöver för att nå målen med utbildningen.
- Skolinspektionen bedömer att skolan behöver analysera om man har tillräckligt höga förväntningar på eleverna när det gäller närvaro på lektionerna, inte minst med anledning av risken att några elever inte klarar kunskapsmålen på grund av för hög frånvaro.

Inledning

Skolinspektionen genomför en kvalitetsgranskning av svenskämnet i gymnasieskolan under höstterminen 2009. Granskningen av Barn- och fritidsprogrammet vid Vilunda gymnasium i Upplands Väsby ingår i detta projekt.

Övergripande information om kvalitetsgranskningen finns på Skolinspektionens webbplats (<http://www.skolinspektionen.se/Kvalitetsgranskning/>).

Skolinspektionens kvalitetsgranskningar ska bidra till förbättrad måluppfyllelse genom att tydliggöra behov av utveckling inom prioriterade områden, så att skolor, övriga verksamheter och huvudmän ges ökade förutsättningar för att genomföra förbättringar.

Skolinspektionens kvalitetsgranskningar initieras med utgångspunkt i en nationell risk- och väsentlighetsanalys. Med denna som grund inriktas kvalitetsgranskningen mot områden i behov av förbättring samt mot huvudmän och/eller skolor. Dessa granskas utifrån i förväg fastställda perspektiv och frågeställningar.

Resultatet av Skolinspektionens kvalitetsgranskning redovisas dels i en övergripande rapport, dels i rapporter med bedömningar för varje granskad skola. Där tar Skolinspektionen ställning till om skolan uppfyller skolförfattningarnas krav och med vilken kvalitet arbetet bedrivs. I de fall behov av åtgärder framkommit ansvarar skolan/huvudmannen för att åtgärder vidtas.

Syftet med granskningen är att bidra till ökad måluppfyllelse i ämnet svenska. Den övergripande rapporten förväntas bidra till en nationell diskussion och en kvalitetshöjning i gymnasieskolans svenskundervisning. Den kunskap som projektet tar fram förväntas bli ett redskap för skolutveckling med avseende på anpassning till elevernas studieinriktning i ämnet, delaktighet samt grupp- och individanpassning i de granskade skolorna. Kvalitetsgranskningen genomförs i kurserna Svenska A och B på elprogrammet, omvårdnadsprogrammet, medieprogrammet samt barn- och fritidsprogrammet. Kvalitetsgranskningen genomförs på 42 skolor och i urvalet ingår skolor med såväl kommunala som fristående huvudmän.

Barn- och fritidsprogrammet på Vilunda gymnasium i Upplands Väsby kommun har ingått i kvalitetsgranskningen och resultatet redovisas i detta beslut. Underlaget till beslut består av en webbaserad enkät till elever och undervisande lärare i kurserna Svenska A och B. Vidare består underlaget av dokument från skolan samt av information som samlats in vid besök på skolan den 5–7 oktober 2009. I skolan genomfördes intervjuer med lärare, elever och skollädaresamt genomfördes klassrumsobservationer. Beslutet grundar sig också på annan information som finns i Skolverkets nationella uppföljningssystem eller annat offentligt material. Företrädare för skolan har beretts möjlighet att ge synpunkter på sakinnehållet som ligger till grund för kvalitetsgranskningens beslut.

Ansvariga för kvalitetsgranskningen i Vilunda gymnasium har utredarna Sture Löf och Frida Eek varit.

Fråge-/granskningsområden

Skolinspektionen har granskat två olika frågeområden.

1. Anpassar lärarna undervisningen i ämnet till elevgruppens studieinriktning?
2. Arbetar lärarna för att tillsammans med eleverna välja arbetssätt och innehåll i undervisningen som utgår från den enskilda elevens behov, förutsättningar och erfarenheter?

Beskrivning av besökt skola och program

Vilunda gymnasium erbjuder sju nationella program samt olika varianter av individuella program. På skolan går 848 elever. Skolan tar i huvudsak emot elever från den egna kommunen, men rekryterar även elever från andra kommuner i Stockholmsregionen. Gymnasieskolan satsar särskilt på Entreprenörskap samt Hälsa och livsstil. För de yrkesförberedande programmen uppger skolan att utbildningarna, genom att jobba med verkliga projekt, förbereder eleverna för att gå ut på arbetsmarknaden.

På Barn- och fritidsprogrammet finns 73 elever. Fem av de elever som började 2008 deltar i försöket med lärlingsutbildning i gymnasieskolan. Efter kommunbeslut deltar inga elever av de som började 2009 i lärlingsförsöket.

Genomsnittligt meritvärde på BF år 2007/2008 var 12,2. Det genomsnittliga meritvärdet i kurserna Svenska A och B (2007/2008), för de elever som fick slutbetyg 2008, var 12,3 (Svenska A) och 8,9 (Svenska B). Andelen elever med slutbetyg som uppnådde betyget minst Godkänt var läsåret 2007/2008 96,7 % i Svenska A och 74,2 % i Svenska B.

Resultat 2008 för Barn- och fritidsprogrammet på Vilunda gymnasium				
Genomsnittligt betygspo- äng på programmet	Genomsnittligt betygspo- äng i svenska för de som fick slutbetyg		Andelen elever av de som fick slutbetyg med minst G i svenska	
	Svenska A	Svenska B	Svenska A	Svenska B
12,2	12,3	8,9	96,7 %	74,2 %

Skolverkets statistik 2009-09-28

Skolinspektionens iakttagelser och bedömningar

Anpassar lärarna undervisningen i ämnet till elevgruppens studieinriktning?

För att undervisningen i svenskämnet ska kunna anpassas till elevgruppens studieinriktning är det viktigt att de inblandade lärarna har möjligheter att planera och arbeta tillsammans. På Barn- och fritidsprogrammet vid Vilunda gymnasium är arbetslaget uppbyggt med utgångspunkt från eleverna. Karaktärsämneslärarna och de två svensklärarna har gemensamt arbetsrum. Arbetet med att samla alla lärare som hör till programmet påbörjades för fem år sedan. Från början fanns visst motstånd mot detta, men resultatet har med tiden blivit bra och ingen uppger nu att de vill ändra tillbaka.

Eftersom lärarna i olika ämnen sitter tillsammans har de goda möjligheter att diskutera och samverka kring elevernas utbildning. Svensklärare uppger att eleverna, programmet och ämnet är utgångspunkt för planeringen av undervisningen. Enligt svensklärarna fanns det tidigare en tendens att kärnämnen, inklusive svenskan, blev "hjälp-gumma" åt karaktärsämnen, men så är det inte nu. Karaktärsämneslärarna bidrar med stoff till undervisningen i svenska. Svenskan kommer också på ett naturligt sätt in i olika karaktärsämneskurser. Svensklärarna anser att det på just Barn- och fritidsprogrammet går bra att infärga både Svenska A och Svenska B eftersom det går lättare att hitta relevanta texter och filmer som passar karaktärsämnet. Att infärga Svenska B kan vara svårare på andra yrkesförberedande program.

För programmet finns också en arbetsplan med både långsiktiga mål och mål för läsåret, strategier för hur man ska arbeta samt hur arbetet ska följas upp. Karaktärsämneslärarna och kärnämneslärarna går igenom hela planeringen för att hitta gemensamma moment. Exempel på större gemensamma teman är *Utanförskap* och *Presentationsteknik*. Temaperioderna sträcker sig över fem veckor i taget. Mindre samverkansprojekt eller samverkan kring mindre uppgifter sker fortlöpande. I båda fallen påpekas betydelsen av att lärarna kommunicerar om vad de håller på med, så att inte eleverna ges "tårta på tårta". Initiativ till samverkan kan tas av både karaktärsämneslärare och svensklärare.

Karaktärsämneslärarna är inte säkra på att eleverna klarar sig bättre eller får högre betyg som en konsekvens av lärarnas samarbete. Dock menar man att elevernas syn på sin utbildning blir bättre och att rättsäkerheten ökar eftersom det finns en samsyn kring utbildningen som delas av både elever och lärare i olika ämnen.

Karaktärsämneslärarna beskriver Barn- och fritidsprogrammet som en utbildning för de som vill arbeta med människor. Eleverna tar sikte på att arbeta med barn eller ungdomar, några vill gå direkt till lärarutbildning och några vill bli socionomer. De vill inte längre bli barnskötare, "det är snarare ett ledarskapsprogram". Karaktärsämneslärarna menar att programmet inte är särskilt praktiskt, och att det är väldigt olika om eleverna vill ut och arbeta direkt eller studera vidare. Oavsett om eleverna går vidare till arbetslivet eller fortsatta studier, menar karaktärsämneslärarna att språkliga och kommunikativa förmågor är betydelsefulla inom det område programmet inriktas mot. Karaktärsämneslärarna jobbar exempelvis med ordförståelse och rättar svenskan i skriftliga uppgifter.

Det är inga stora problem att få ut eleverna på arbetsplatsförlagd utbildning (APU). Undervisningstiden för APU tas från karaktärsämnenas tid. Eleverna kan dock ha med sig uppgifter från andra ämnen ut till arbetsplatserna. Eleverna skriver APU-rapporter som är en uppgift som utvecklar och stöds av svenskan.

Karaktärsämneslärarna pekar på att det är stor tidsbrist, att samverkan tar både tid och kraft. De ser schemat som ett hinder som gör att man får svårare att besöka varandra på lektionerna, så mycket som man skulle vilja.

Flera elever beskriver att svenskundervisningen ofta handlar om relationer och psykologi och om hur man kommunicerar människor emellan. Eleverna uttrycker att detta är till nytta både i andra ämnen inom utbildningen, och framför allt förbereder för arbete med människor. Elever ger också exempel på att svenskan har blivit roligare än den var i grundskolan. Det förekommer också synpunkter från elever om att vissa avsnitt i svenskan inte är lika uppenbart kopplade till barn- och fritidsämnena, men att man har nytta av att lära sig begrepp och uttryck samt att bli mer allmänbildad.

Även rektorn lyfter fram den samverkan som sker och det goda lärarlagsarbetet på barn- och fritidsprogrammet, och menar att eleverna också känner det som en helhet.

Sammanfattande bedömning

Skolinspektionen bedömer att det vid Barn- och fritidsprogrammet på Vilunda gymnasium i Upplands Väsby finns ett väl fungerande samarbete mellan svensklärarna och karaktärsämneslärarna. Samarbetet tar sin utgångspunkt i elevernas lärande och i undervisningen i de olika ämnena. Sammantaget innebär denna samverkan att undervisningen i olika kurser infärgas av studieinriktningen, att gemensamma och ämnesöverskridande projekt genomförs och att arbetslaget har ett gemensamt uppdrag som konkretiseras i programmets arbetsplan och förverkligas i praktiken i verksamheten. Skolinspektionens bedömning stöds av att de elever som intervjuas är positiva till lärarnas undervisning och arbetssätt samt uppger att de känner att svenskan och barn- och fritidsämnena hänger ihop.

Arbetar lärarna för att tillsammans med eleverna välja arbetssätt och innehåll i undervisningen som utgår från den enskilda elevens behov, förutsättningar och erfarenheter?

Elevernas ansvar för att planera och genomföra sina studier samt deras inflytande på såväl innehåll som former ska vara viktiga principer i utbildningen (Lpf94, 2.3).

Både svensklärarna och karaktärsämneslärarna beskriver att det är stor bredd när det gäller elevernas ambitioner och motivation för studier. Vissa elever vet att de vill bli exempelvis socionomer eller lärare, medan andra tar sikte på arbete direkt efter skolan eller inte vet vad de vill. Elevernas ambitioner och studiemotivation påverkar intresset för att delta i planeringen av undervisningen.

En utmaning, enligt svensklärarna, är att engagera och involvera eleverna i planering av innehåll och arbetssätt. Ofta ges eleverna ett förslag till planering som de får ta ställning till. För att få synpunkter på förslaget krävs att eleverna blir lyssnade på, att de får

veta hur synpunkterna tas omhand. Utvärderingar av kursmoment leder ibland till att förändringar av arbetssätt görs.

Karaktärsämneslärarna har gjort försök att vara två lärare i klassrummet för att varje individ ska bli sedd. De har också arbetat tillsammans med speciallärare. Ofta läggs energi i första hand på de elever som har svårt att nå målen, medan det kan vara svårt att få tid för de som är högpresterande och vill mer. Lärarna kan dock ge fördjupningsuppgifter i försök att ge möjligheter till att nå längre.

Vid början av utbildningen får eleverna målen för samtliga ämnen och kurser, vilka går igenom. Dock arbetar svensklärarna oftare och särskilt i början med utgångspunkt från mindre lärområden och kursmoment. Att bryta ner kursplanen i mindre delar är också ett sätt för läraren att strukturera och underlätta planeringen av undervisningen. Vid arbete med olika avsnitt i svenska eller med olika ämnesövergripande teman plockar lärarna ut de mål som passar in. Enligt eleverna brukar läraren omformulera och förenkla målen så att de ska bli lättare att förstå vilka kraven är på de olika uppgifterna. Därefter planerar eleverna själva sina uppgifter. Eleven har oftare inflytande över arbetssätt och redovisningsformer, än över innehåll.

Svensklärarna säger sig använda programmålen aktivt vid planering av sin undervisning, men att målen inte behöver tas fram och läsas varje gång. Programmålen finns i bakhuvudet.

Svensklärarna uppger att de vid planering och genomförande av undervisningen behöver ta hänsyn till den stora spridningen i förkunskaper, t.ex. att en del elever har låg läsförståelse. Det handlar främst inte om att "sänka nivån", utan att utforma undervisningen så att den är intressant för olika elever med olika förutsättningar.

Enligt rektorn nivågrupperade man tidigare eleverna, men har slutat med det, då man insåg att det sänkte kraven på vissa elever. Enligt rektorn är det inte ovanligt att vissa lärare sänker kraven för elever på yrkesförberedande program, men att det inte alls är så på Barn- och fritidsprogrammet på Vilunda gymnasium. Tvärtom, menar rektorn, är förväntningarna på eleverna höga, även på dem som har svaga resultat bakom sig.

Svensklärarna har uppmärksammat hur olika individer på programmet lär på olika sätt, t.ex. att en del föredrar att lyssna och andra att läsa. Vissa jobbar gärna ensamma och andra vill diskutera och utveckla kunskaper i grupp. Enligt svensklärarna får eleverna ofta uppgifter som passar deras lärstil, så att de inte ska läsa sig. Men det förekommer också ett medvetet arbete med att ge eleverna uppgifter som utvecklar de sätt att lära som de inte är så bra på.

Svensklärarna och specialpedagogerna samarbetar när det gäller elever i behov av stöd. Tanken har också varit att specialpedagogen ska kunna handleda andra lärare då behov finns, men detta arbete har inte kommit igång än. När elever har behov av särskilt stöd utarbetas åtgärdsprogram av mentor eller av specialpedagogen.

Även om svensklärarna anpassar undervisningen till olika elevers behov, upplever de att de inte alltid räcker till. Det finns elever som inte får det stöd de behöver. Vissa ele-

ver behöver mer tid och hjälp, vilket enligt svensklärarna, inte måste betyda att eleven behöver individuell undervisning. Att dela klassen vissa timmar i veckan skulle ge utrymme för läraren att jobba mer med de elever som behöver stöd, utan att för den skull skilja ut dessa elever.

Det framkommer vid kvalitetsgranskningen att flera elever är borta mycket på grund av bekymmer av olika slag. Vid lektionsbesöken förekommer även en del sena ankomster som inte hanteras direkt. Från svensklärarna framförs att de flesta elever bedöms kunna få minst godkänt i Svenska A och B, men att frånvaron kan ställa till problem.

Sammanfattande bedömning

Skolinspektionen bedömer att skolan och svensklärarna till stor del ger eleverna inflytande över undervisningens planering och genomförande samt att de tillsammans utgår från och diskuterar program mål, kursplaner och betygskriterier.

De flesta eleverna bedöms vara nöjda med hur undervisningen anpassas efter elevernas behov och önskemål. Dock framkommer vid intervjuer med lärare att elever som behöver extra stöd inte alltid får det stöd de behöver. Det finns också variationer i t.ex. elevernas enkätsvar som skolan behöver analysera närmare för att säkerställa att alla elever får det stöd de behöver för att nå målen med utbildningen.

Skolinspektionen bedömer att skolan behöver analysera om man har tillräckligt höga förväntningar på eleverna när det gäller närvaro på lektionerna, inte minst med anledning av risken att några elever inte klarar kunskapsmålen på grund av för hög frånvaro.

Skolinspektionens slutsatser samt rekommendationer/krav på åtgärder:

Anpassar lärarna undervisningen i ämnet till elevgruppens studieinriktning?

Skolinspektionen bedömer att undervisningen i svenska vid Barn- och fritidsprogrammet på Vilunda gymnasium anpassas väl efter elevgruppens studieinriktning. På skolan finns ett fungerande samarbete mellan svensklärarna och karaktärsämneslärarna, som utgår från elevgruppen och undervisningen i de olika ämnena och som leder till att eleverna känner att svenskämnet och barn- och fritidsämnena hänger ihop.

Arbetar lärarna för att tillsammans med eleverna välja arbetssätt och innehåll i undervisningen som utgår från den enskilda elevens behov, förutsättningar och erfarenheter?

Skolinspektionen bedömer att skolan och svensklärarna tillsammans med eleverna diskuterar program mål, kursplaner och betygskriterier som en grund för att ge eleverna inflytande över undervisningens planering och genomförande.

De flesta eleverna bedöms vara nöjda med hur undervisningen anpassas efter elevernas behov och önskemål. Skolan behöver dock säkerställa att alla elever får det stöd de behöver för att nå målen med utbildningen.

Skolinspektionen bedömer att skolan behöver analysera om man har tillräckligt höga förväntningar på eleverna när det gäller närvaro på lektionerna, inte minst med anledning av risken att några elever inte klarar kunskapsmålen på grund av hög frånvaro.

Krav på åtgärder

- *Att skolan säkerställer att alla elever erbjuds det stöd de behöver för att nå målen med utbildningen. En elev skall ges stödundervisning om det kan befaras att eleven inte kommer att nå de kunskapsmål som anges i kursplanerna eller om eleven av andra skäl behöver stöd (8 kap. 1 § gymnasieförordningen).*

Rekommendationer

- Att skolan analyserar skolans och elevernas syn på frånvaro och sena ankomster i relation till måluppfyllelsen, och vid behov skärper uppföljningen och kraven.

Uppföljning m.m.

Vilunda gymnasium ska senast inom sex månader från dagen för beslutet, det vill säga senast den 17 december 2010 till Skolinspektionen, avdelningen i Stockholm, redovisa vilka åtgärder som vidtagits.

På Skolinspektionens vägnar

Lotta Kårlind
Enhetschef

Sture Löf
Utredare

I ärendets slutliga handläggning har också undervisningsrådet Michael Erenius och utredare Frida Eek deltagit.

Bilaga

Författnings- och forskningsöversikt